

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'DEKİ ORGANİK TARIM MEVZUATINDAKİ GELİŞMELER VE SON YÖNETMELİKLERİN ANALİZİ

Murat EMİR¹, Kürşat DEMİRYÜREK²

ÖZET

Son yıllarda özellikle, gelişmiş ülkelerdeki organik tarım ticareti hızla gelişmektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) ülkelerine organik tarım ve gıda ürünlerindeki ihracatını artırabilmesi için üretim ve pazarlama konularının yanında, mevzuatını da uyumlu hale getirmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, AB organik tarım mevzuatında 1 Ocak 2009'dan itibaren yürürlükten kalkmış 2092/91 sayılı yönetmeliğin yerine yürürlüğe giren 834/2007, 889/2008 ve 1235/2008 sayılı yönetmeliklere Türkiye'nin uyumu ile ilgili düzenlemeleri ortaya koymaktır. Çalışmada öncelikle AB organik tarım mevzuatındaki önemli değişimler ortaya konulmuştur. AB organik tarım mevzuatında yeni dönemin yönetmeliklerinin güçlü ve zayıf yanları analiz edilmiştir. Daha sonra, Türkiye'de organik tarım mevzuatındaki tarihsel gelişmeler ve organik tarım mevzuatı incelenmiştir. Öncelikle 3 Aralık 2004'de 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu, sonrasında da bu Kanun'un uygulamalarını belirten 18.08.2010 tarih ve 27676 sayılı "Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" ele alınmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise, Türkiye'nin organik tarım mevzuatının AB organik tarım mevzuatına uyumu tartışılmış ve AB'nin yeni mevzuatına uyumlu olduğu tespit edilmiştir. AB'de yapılan değişikliklerin ana hedefi yönetmeliği basitleştirmek olmasına rağmen; bu hedefe ulaşıldığını söylemek güçtür.

Anahtar kelimeler: Avrupa Birliği, Türkiye, Organik tarım, mevzuat, uyum.

Developments in the European Union and Turkey Organic Farming Legislation and the Analysis of Recent Regulations

ABSTRACT

Recently, organic farming trade has been improving rapidly, especially in developing countries. In order to increase Turkey's export of organic farming and food products to the European Union (EU) countries, it has great importance to make legislation compatible besides its manufacturing and marketing issues. The purpose of this study is to emphasize in the EU legislation on organic farming instead of 2092/91 dated regulation abolished from 1 January 2009, 834/2007, 889/2008 and 1235/2008 dated regulations, which came into effect, state Turkey's alignment with the concerned regulations. The study primarily indicates significant changes in EU organic farming legislation. The Strengths and weaknesses of the regulations in the new era of EU legislation on organic farming have been analyzed. Later, historical developments and legislation of organic farming in Turkey have been examined. First of all, Organic Agriculture Law No. 5262 on December 3, 2004, afterwards 27676 dated on August 18, 2010 "Regulation on Organic Farming Principles and Practices" indicating this law's applications have been examined. In the last part of the study, compliance between Turkish and the EU organic farming legislations discussed and found that the Turkish legislation was compatible with the new EU legislation. Although, the main aim of the changes was to simplify the EU legislation, it seems that this could not be achieved.

Key Words: European Union, Turkey, organic farming, legislation, compliance.

GİRİŞ

Son yıllarda gelişen organik tarım ve ticaretinde uluslararası ve bölgesel standartlar ile yasal düzenlemelere ihracatçı ülkelerin uyum sağlaması büyük önem taşımaktadır. Organik Tarım Araştırma Enstitüsü (Research Institute of Organic Agriculture - FiBL) / Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu'nun (International Federation of Organic Agriculture Movements - IFOAM) 2009 yılı anketine göre, 160 ülkede organik tarım yapılmaktadır. Dünyada toplam 37,2 milyon hektar organik tarım alanı (geçiş süreci alanları da dâhil olmak üzere) bulunmaktadır. Günümüzde dünyada işlenen tarım alanının %1,2'si organik tarım alanıdır (Willer ve Klischer, 2011).

Türkiye'de üretilen organik ürünlerin büyük çoğunluğu Avrupa Birliği (AB) ülkelerine ihraç edilmektedir. Bu nedenle, Türkiye'nin organik tarım ile ilgili mevzuatının AB standartlarına paralel olarak geliştirilmesi önem taşımaktadır.

FiBL (2011) anketine göre, organik ürün standartlarına sahip ülkelerin sayısı artarak 74'e ulaşmış ve hali hazırda mevzuat taslaklarının hazırlanması sürecinde olan 27 ülke bulunmaktadır. Dünya çapında organik tarımla ilgili yetkili kuruluşlar ve uzmanlardan organik tarım mevzuatı konusunda veriler toplanmıştır. Buna göre ülkeler, AB organik tarım mevzuatını "tamamen uygulayan" ve "tamamen uygulamayan" olarak iki gruba ayrılmıştır. AB üyesi ülkelerin tümü söz konusu mevzuatı tamamen uygulayan ülkelerdir. Avrupa'da yer alıp AB üyesi

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Samsun, Türkiye

olmayan ülkelerden (on bir ülkeden biri de Türkiye) sadece Kosova mevzuatı tamamen uygulamayan ülke kategorisinde yer almıştır (Huber ve ark., 2011).

Bu çalışmanın amacı, AB organik tarım mevzuatında 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren yürürlükten kalkan mevzuat (2092/91 sayılı) yerine, yürürlüğe giren yönetmeliklere (834/2007, 889/2008 ve 1235/2008 sayılı) Türkiye'nin uyumu ile ilgili düzenlemeleri ortaya koymaktır. Çalışmada öncelikle AB'deki organik tarım mevzuatının gelişimi ve son yıllardaki değişiklikler aktarılmıştır. AB organik tarım mevzuatında yeni dönemin yönetmeliklerinin güçlü ve zayıf yanları analiz edilmiştir. Daha sonra, Türkiye'de organik tarım mevzuatındaki tarihsel gelişmeler dört ayrı dönemde incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise, AB'nin organik tarım mevzuatına Türkiye'nin uyumu tartışılmıştır.

2. AB ORGANİK TARIM MEVZUATI

AB organik tarım mevzuatı ilk olarak 1991 yılında yürürlüğe giren, 2092/91 sayılı Konsey tüzüğü ile şekillenmiştir (Anonim, 1991). İzleyen yıllarda bu mevzuatta 44'ün üzerinde değişiklik yapılmıştır.

Bu yönetmelikler AB hukuku tarafından belirlenmektedir. Çizelge 1'de 1991-2012 yılları arasındaki önemli AB organik yönetmelikleri ve açıklamaları verilmiştir. 2092/91 sayılı AB yönetmeliği, Ocak 2009'dan itibaren yürürlükten kalkmış ve yeni dönem diye adlandırabileceğimiz 834/2007, 889/2008 ve 1235/2008 sayılı direktifleri yürürlüğe girmiştir.

Çizelge 1. Önemli AB Organik Yönetmelikleri ve Açıklamaları (1991-2012)

Yıllar	Yönetmelik	Açıklamalar
1991	2092/91	İlk organik tarım AB yönetmeliği sadece bitkisel üretim üzerine düzenlenmiştir
1992	94/92;3457/92	Ürünlerin üçüncü dünya ülkelere ithalatına ilişkin kurallar getirilmiştir
1993	207/93	Organik gıdalarda kullanılacak organik olmayan tarımsal girdiler, işletme yardımcı maddeleri ve katkı maddeleri belirlenmiştir Ek VI ile ürünün işlenmesi için kullanılan katkı maddeleri ilk kez tanımlanmıştır.
1999	1804/1999	İlk kez organik hayvancılık kuralları tanımlanmıştır (hayvan besleme, hastalık önleme, veterinerlik tedavi, hayvan koruma, genel olarak hayvancılık ve hayvan gübresi kullanımı).
2001	1708/01	İthalatın üçüncü ülkelere tetkiki için getirilen yeni kurallar oluşturulmuştur.
2004	882/2004	Hayvan yemi ve gıdası konusunda yayınlanmış yönetmeliktir
2007	834/2007	Organik üretim ve etiketleme yönetmeliğidir.
2008	404/2008	Spinosa, potasyum bikarbonat, bakır oktanat ve etilenkullanımı ile ilgili yönetmeliktir.
	889/2008	Organik tarımın uygulama kuralları yönetmeliğidir.
	1235/2008	834/2007 yönetmeliği altında üretim, etiketleme, kontrol ve üçüncü ülkelere gelen organik ürünlerin ithalat kurallarını açıklamaktadır.
	1254/2008	889/2008 yönetmeliğinin ilk eki olup %100 kendi -çiftlik dönüşüm ürünü yem maddelerinin ve yumurtaların bazı özel kutlamalar için renklendirilmesi ve maya sertifikasyon standartlarını açıklamaktadır
2009	537/2009	1235/2008 yönetmeliğine düzenlemeler ve ekler getiren yönetmeliklerdir.
2010	471/2010	
2011	590/2011; 1084/2011; 1267/2011	
	126/2012	

Kaynak: Anonim, 1991; 1992a; 1992b; 1993, 1999; 2001; 2004a; 2007; 2008a; 2008b; 2008c; 2008d; 2009; 2010a; 2011a; 2011b; 2011c; 2012.

3. AB ORGANİK TARIM MEVZUATINDA YENİ DÖNEM

Organik üretim ve etiketleme kuralları, AB yönetmeliği 834/2007 ile organik tarımın uygulama kuralları ise AB yönetmeliği 889/2008 ortaya konmuştur (Anonim, 2007, 2008a). 1235/2008 AB Yönetmeliği ise, 834/2007 yönetmeliği altında üretim, etiketleme, kontrol ilkeleri ortaya konulurken, üçüncü ülkelere gelen organik ürünlerin ithalat kurallarını açıklamaktadır (Anonim, 2008b).

AB yönetmeliği 834/2007 ile AB piyasalarına ürün girişleri; AB standartları ile uyumluluk temelinde veya AB Komisyonu tarafından onaylanıp kabul görmüş, kontrol ve denetim kuruluşlarınca belgelendirilmiş olanaşdeğer teminat belgeleri temelinde gerçekleştirilmektedir. Bunun anlamı; üçüncü ülke belgelendirme kurum ve kuruluşları için bir onama mekanizmasının devreye sokulacağıdır. Bu yönetmelikle birlikte, üçüncü ülke listesi uygulamalarının yeni dönemde de varlığını sürdürmesi hükmü korunmaktadır. Genel üretim, kontrol ve etiketleme kuralları AB Konsey Tüzüğü tarafından belirlenmiştir. Söz konusu kurallar sadece Avrupa Tarım Bakanları Konseyi tarafından değiştirilebilmektedir. Madde 36'ya göre; bilgi ve belgelerin elektronik paylaşımını sağlayan bilgi sistemi (Organic Farming Information System - OFIS), organik tarım ile ilgili aşağıda belirtilen yıllık verileri Komisyon'a iletmekle yükümlüdür:

- Organik üreticiler, işlemciler, ithalatçılar ve ihracatçıların sayısı,

- Organik bitkisel üretim ve dönüşüm altında ve organik üretim altındaki ürün alanı,
- Organik hayvancılık numaraları ve organik hayvansal ürünler,
- Faaliyetlerinin türüne göre organik sanayi üretimi verileri

AB yönetmeliği 889/2008 ise AB Organik Üretim ve Etiketleme Yönetmeliği olan 834/2007'ye bağlı olarak denetim ve organik üretimin kriterlerini açıklamaktadır. Organik maya üretimi için yeni üretim kuralları belirlenmiştir. Ayrıca, bu yönetmelik 'Organik Tarımın Yeni Uygulama Kriterleri' (NIROF: new implementation rules for organic farming) olarak da tanımlanmaktadır (Anonim, 2008b). Bu yönetmelik ile arazi ve hayvan yetiştirme, işleme ve organik gıdaların dağıtımı ve kontrolü, bitkisel ve hayvansal üretimin her kademesi ile ilgili organik tarımsal faaliyetler düzenlenmiştir. Çok fazla teknik detaya girdiğinden; ilk organik yönetmeliğin bir uzantısı olarak görülmüştür.

Avrupa organik tarım ve gıda sektörünün en önemli gelişmelerinden biri, 1 Temmuz 2010 tarihinde organik ürünler için yeni AB logosu başlatılması olmuştur. Bu yönetmelik öncesinde AB organik tarım logosu ile organik tarım üreticilerinin kendi ürünlerini etiketleme konusu isteğe bağlı iken; yeni yönetmelikle, ürünlerde logo kullanımı zorunlu hale getirilmiştir. Doğa ve Avrupa (Euro-Yaprak) tasarımı ile logonun temsil ettiği anlam, AB mesajını iletmesi

bakımından yeşil bir arka plana karşı bir yaprak şeklinde yıldız ile gösterilmiştir (IFOAM EU Group ve FiBL, 2011). AB organik logosunu taşıyan tüm ürünlerin, organik tarım konusunda söz konusu AB tüzüğü uyarınca üretildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle, bu ürünlerin yiyecek-içecek kökeni ve kalitesi ile ilgili hususlar da tüketicilere güven vermektedir.

AB organik tarım yönetmeliğindeki değişiklikler ile ulaşılmak istenen ana hedef, yönetmeliği basitleştirmektir. Ancak, 1991 yılındaki yönetmelik üzerinde yapılan çok sayıdaki değişiklikler ile söz konusu yönetmelik daha da karmaşık hale gelmiştir. Bu yönetmelik, 2007 ve 2008 yıllarındaki son yönetmelikler ile yürürlükten kalkmış olmasına rağmen; başta belirtilen basitlik hedefine ulaşıldığını söylemek güçtür. Son yönetmeliklerin güçlü ve zayıf yanları IFOAM tarafından 2009 yılında yapılan araştırma ile ortaya konmuştur (IFOAM EU GROUP, 2009).

3.1. Yeni Dönemdeki Yönetmeliklerin Güçlü Yanları

Yeni yönetmelikler ile iyi uygulamaları geliştirmek için fırsatlar doğmuştur. Tedarik zincirinde bütüncül yaklaşımın yanında; zincir boyunca güvenilirlik tahsis edilmiştir. Aşağıda ifade edilecek güçlü yanlar (IFOAM EU GROUP, 2009), sadece yeni yönetmeliklerde belirtilmiştir (Çizelge 2).

Çizelge 2. Yeni Dönemdeki Yönetmeliklerin Güçlü Yanları

İlgili Yönetmelik Maddesinin Konusu	Güçlü Yanları
Girdilerin değerlendirilmesi (834: Madde 4c; 16;21)	<ul style="list-style-type: none"> Kullanılan girdilerin değerlendirilmesi için daha açık kriterler getirmiştir. Girdilerin sürekli geliştirilmesinin yanında, organik ilkeler doğrultusunda yeni öğrenme metodlarının gelişmesini sağlamaktadır. Komisyon yeni girdiler konusunda ortak karar vermektedir. Kimyasal olarak sentezlenmiş girdilerin çok sınırlı bir şekilde uygulanmasına izin vermektedir.
İstisnai üretim kurallarının çerçevesi (834: Madde 22 ve NIROF: Başlık II)	<ul style="list-style-type: none"> İstisnai üretim kuralları çerçevesinde ; organik üretim ve işlemede belirli bir esneklik sağlamaktadır. Ancak bu esneklik durumunun, yetkili makamlar tarafından şeffaf olarak denetlenmesi gerekmektedir. Bölgesel olarak oluşabilecek farklılıklara vurgu yapılmaktadır.
İthalat ve eşdeğer belgelerin kolaylaştırılması (834: Başlık VI ve NIROF: Madde 81-85)	<ul style="list-style-type: none"> Üretim ve işleme standartlarında doğrudan eşdeğerliğe izin vermek ve kabul edilen ulusal veya bölgesel standartlar ile ihracatçıların çalışması ile küresel organik tarım ve gıda sektörünün büyümesi teşvik edilmektedir. Daha şeffaf ve kolay ithalat yapılmasını sağlayarak büyümeye devam eden organik ürün talebinin karşılanması hedeflenmektedir. Uyumlaştırılmış ithalat prosedürleri ve belgelendirmeler ile üye devletler arasındaki ithalat koşulları farklılıklarının kaldırılması amaçlanmaktadır.
Gerekli kritik işleme adımlarının belirlenmesi (NIROF: Madde 26.2)	<ul style="list-style-type: none"> Gıda işleme sektöründe sistematik kriterleri tespit etmektedir. Temel prensip, güvenilirliğin geliştirilmesi ve risk tanımlanmasının desteklenmesidir.
Tarımsal kökenli maddelerin sertifikasyonu (NIROF: Madde 27.2)	<ul style="list-style-type: none"> Gereklerine uygun olarak üretilen tarımsal kökenli maddeler organik sertifika kapsamına alınmıştır. Eski yönetmelikte bulunan "tarım dışı kökenli madde" yeni düzenleme ile kaldırılmıştır.
Risk odaklı denetim anlayışının benimsenmesi (NIROF: Madde 65)	<ul style="list-style-type: none"> Yeni yönetmelik ile rastgele kontrol ziyaretleri ve yıllık fiziksel denetim yapılması, risk değerlendirmesi açısından daha mantıklı bir yaklaşım olarak görülmektedir. Sektörün en büyük hedefi, tedarik zincirindeki zayıflıkları gidermek için izlenebilirliği gerçekleştirmektir.

Kaynak: IFOAM EU GROUP, 2009

AB yönetmeliği 834/2007 ile yeni alanlar (su ürünleri yetiştiriciliği, şarap, maya ve deniz yosunu) ortaya konularak kapsam genişlemiştir. Fakat su ürünleri yetiştiriciliği ve şarap standartları halen geliştirilme aşamasındadır.

Genel olarak yeni yönetmelikler, organik sektörün özel ilkelerini tanıtmaktadır. Bu tanıtmaya, organik ürün işleme ilkelerinde yasal olarak ilk kez yer verilmiştir. İlkeler, tutarlı kavramsal bir çerçeve ile sağlanmakta ve organik tarım uygulamalarını

yansıtmak için kullanılmaktadır.

3.2. Yeni Dönemdeki Yönetmeliklerin Zayıf Yanları

Bu bölümde ise, yeni düzenlemenin zayıf yanları ele alınmıştır (IFOAM EU GROUP, 2009). Eski yönetmeliklerde bulunan zayıflıklar, yeni yönetmelikte de devam etmektedir. Fakat belirtilen zayıf yönler, üretim ve işleme bütünlüğünü tehdit etmemektedir (Çizelge 3).

Çizelge 3. Yeni Dönemdeki Yönetmeliklerin Zayıf Yanları

İlgili Yönetmelik Maddesinin Konusu	Zayıf Yanları
Paydaş Katılımı ve Şeffaflık Yetersizliği	İleride yapılacak düzenlemeler için paydaş katılımı ve şeffaflık yaklaşımını öngörmemektedir. Uygun paydaş katılımı olmaksızın oluşan yönetmelik, sektörün enerji ve dinamikliğini sektöre uğratacağı gibi bürokrasiyi de arttıracaktır.
Karmaşık yapısı	Yeni yönetmelikler mevcut karmaşık yapıyı çözümleyememiş ve karmaşık yapı devam etmektedir. Konu bölümleri fazladır. Bazı konular birden fazla yerde anılmakta; bir örnek çok farklı yerde geçmektedir. Bölümlerde ayrıntılara fazlaca yer verilmiştir. Metinleri okumada hataya düşme ve bütüncül bakamama riski bulunmaktadır.
İstisnaların uygulanmasında yetkili makamların sorumlulukları	Yetkili makamlar, yeni düzenlemeler ile sahip oldukları yeni görevler için henüz gerekli yetkiye sahip olamamışlardır. Sertifikasyon Kuruluşları'na sorumluluklar bırakılmıştır ve süreç uzamaktadır.
Kapsamın tüm organik ürünleri içermemesi (834:Madde 1)	Yeni alanlar ile yeni yönetmeliğin kapsamı genişletilmiş olmasına rağmen, tüm ürünlerde organik içerik kullanılmamaktadır. Özellikle yiyecek-içecek, tekstil, kozmetik ve vahşi hayvanların yönetilmesi, yeni yönetmelik kapsamına dâhil değildir. Bu durum bu ürünlerde şüpheye yol açabilir.
Katı ulusal standartların uygulanmasının imkânsızlığı (834: Madde 34)	Yeni yönetmelik üye devletlere, AB yönetmeliğinden daha katı ulusal organik kurallar getirmeye izin vermemektedir. Böylece, üye devletlere standart bir yaklaşım getirilmektedir. Ancak, her üye devletin aynı gelişmişlik düzeyinde olmadığı göz önüne alındığında, bu yaklaşımın üye devletlerin ihtiyacını karşılamadaki yeterliliği tartışma konusudur.
Sera üretimi/seracılık ve damlama sistemiyle yetiştirilmiş bitkilerin dikkate alınmaması	Yeni düzenlemede ne seracılık sistemi için duyulan ihtiyaçlar, ne de damlama sulama sistemi ile ilgili alt yapı çalışmaları ayrıntılarıyla belirtilmemiştir. Alt yapının geliştirilmesi, gerekli rotasyon ve dönüştürme zamanı gibi konulardaki birtakım konular, yanıtlanmayı beklemektedir.
Tohum karışımlarının etiketlenmesi (834: Madde 26c)	NIROF, organik ve organik olmayan türlerde, tohum etiketlenmesi ve tohum karışımlarının düzgün bir şekilde nasıl yapılacağı hakkında bir görüş bildirmez. Belirli etiketleme olmaksızın, bu tür karışımları piyasaya sokmak zordur. Ayrıca, karışımlarda organik oranını arttırmak için teşvik yoktur.
Kümes hayvanları konusu	Kümes hayvanları ile ilgili halen karar verilmesi gereken bir dizi konu bulunmaktadır. Bütün organik çiftçiliklerde olduğu gibi, hayvan refahı büyük önem taşımaktadır.
Çok aşamalı alan (NIROF: Madde 11.1)	Yeni yönetmelik, alan kısıtlamasının aksine, mümkün olduğu kadar çok aşamalar ile daha geniş bir alana izin vermektedir.
Yöntemleri ile ilişkilendirilmemiş yasakların bulunması (834: Madde 19.3 ve NIROF: Ek 8)	Yasaklanan belirli uygulama yöntemlerinin kriterleri tanımlanmamıştır. Sektörün izin verilen uygulama yöntemleri ve teknolojiler ile ilgili farklı anlam çıkarmasının nasıl çözümleneceği belli değildir.
Gıda katkı maddeleri kullanılması (834: Madde.19.2. b)	İşlenmiş gıda üretimi ile ilgili: "Sadece (izin verilmiş) özel beslenme amaçlı gıda katkı maddelerinde kullanılıyor olabilir..." maddesi tüm organik gıda maddelerinde uygulanmayı kısıtlamaktadır. İzin verilen katkı maddelerin miktarı, gıdaların "diyet" ya da "fonksiyonel gıdalar" olarak yorumlanması riskini taşımaktadır.

Yetiştiricilikle organik yem kullanımı (NIROF: Başlık III/ 2)	Organik etiketleme kapsamında, yem üretiminde % 5'e kadar organik olmayan madde kullanılmasına izin verilmesine rağmen; geviş getiren hayvan(ruminant) yetiştiriciliğinde, kullanılan yemin % 100 organik yem olması istenmektedir. Bu çelişkili durum, hayvan yetiştiricilerini yanıltabilir.
AB logosunun kullanımı (834: Madde 24)	Organik gıdalarda belirtilen AB logosunun yem için mi yoksa tohum için mi kullanılması konusunda belirsizlik bulunmaktadır.
Risk değerlendirmesi (NIROF: Madde 65)	Risk değerlendirmesi, risk düzeyi, çeşidi ve denetim uygulaması konularında belirsizlik hâkimdir. Bu durumun, AB düzeyinde tanımlanmamış olması, ulusal farklılıklara yol açacağından, denetim uygulamalarında risk teşkil edebilecektir. Organik sertifikasyon sistemlerinin güvenilirliği algısında tartışmalara yol açabilecektir. Yıllık fiziksel denetimlerin zorunluluğu, risk bazlı kontrol olarak görülmektedir.
İstatistiksel Verilerin Toplanması Konusundaki Belirsizlikler (NIROF: Madde 93)	Sektör için ne kadar istatistikî bilginin Komisyona sunulacağı ve bunun nasıl toplanacağı net değildir. Farklı yaklaşım tarzları, verilerin karşılaştırılmasını zorlaştırabilir ya da sektördeki üretim, satış gibi değişiklikleri izlemeye yardımcı olması için güvenilir veri tabanı oluşturmayı zorlaştırabilir. Ulusal otoriteler denetim organlarındaki sorumluluklarını değiştirmeleri halinde, denetim organlarında büyük bir bürokratik sorumluluk oluşabilir. Komisyon, üye ülkelerdeki oluşabilecek ilave maliyetleri önlemek amacıyla yeni Yönetmelikte, özellikle kimin, veriyi hangi sistem ile toplaması gerektiğini belirtmemiştir.

Kaynak: IFOAM EU GROUP, 2009

4. TÜRKİYE ORGANİK TARIM MEVZUATI VE AB MEVZUATINA UYUMU

Çizelge 4. Türkiye Organik Tarım Mevzuatındaki Dönemler ve Önemli Gelişmeler

Dönemler	Dönemin Gelişmesi	Açıklamalar
1.Dönem (1984-1998)	Herhangi bir ulusal hukuki düzenleme yok.	Organik tarım faaliyetleri 1986 yılında öncelikle ithalatçı ülkelerin mevzuatlarına uygun olarak yapılmıştır. AB'nin 1991 yılındaki Konsey Tüzüğü (2092/91) uyarınca Avrupa Topluluğu'na (AT) organik ürün ihraç eden ülkelerin kendi ulusal mevzuatlarını çıkarmaları zorunluluğu getirilmiştir.
2.Dönem (1999-2002)	Yönetmelik düzeyinde bir takım yasal düzenlemeler yapılmıştır.	Organik tarım faaliyetleri çeşitli "komiteler" vasıtasıyla yürütülmüştür. 24 Aralık 1994 tarihli ve 22145 sayılı "Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Metotlarla Üretimi" isimli yönetmelik yayınlanmıştır. Bu Yönetmelik ile ilk kez Türkiye'de organik tarım faaliyetleri TKB (Tarım ve Köyışleri Bakanlığı)'nin denetiminde ve belirlenen kurallar çerçevesinde yürütülmeye başlanmıştır. AB mevzuatındaki değişimlere uyum sağlamak üzere, söz konusu yönetmelikte değişikliğe gidilerek 11 Temmuz 2002 tarih ve 24812 sayılı organik hayvancılık ve kültür balıkçılığını da içerecek şekilde "Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" yayınlanmıştır.
3.Dönem (2003-2008)	5262 sayılı Organik Tarım Kanunu	5262 sayılı Organik Tarım Kanunu ile, 03 Aralık 2004 tarihli ve 25659 sayılı organik tarım sektöründeki faaliyetler tam bir yasal dayanağa kavuşmuştur. Kanun ile organik tarım yönetmeliklerinde yapılan hukuki düzenlemeleri güçlendirmek, ayrıca tarafların görev ve sorumlulukları ile cezai yaptırımlara (daha önce mevzuatta bulunmayan) dayanak oluşturmak üzere organik ürünlerin üretimi, tüketimi ve denetlenmesine dair hükümler getirilmiştir. Bu Kanuna dayalı olarak hazırlanan Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin 10 Haziran 2005 tarihli ve 25841 sayılı Yönetmelik yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik; 2092/91 sayılı Organik Tarım AB Konsey Tüzüğü ile büyük oranda uyumlu olan ve "AT'ye Organik Ürün İhraç Eden Üçüncü Ülkeler" listesinde yer almak amacıyla hazırlanmıştır. Dış pazarlarda istenen çeşit ve miktarlarda organik tarım ürünlerinin ihraç edilerek pazarlanması, yayımlanan bu yönetmelikle mümkün olmuştur. AB'nin ilgili mevzuatında gelişen ilave değişikliklerin içselleştirilmesini teminen 17.10. 2006 tarih-26322 sayılı Organik Tarımın Esasları ve Uygulanması Yönetmelik oluşturulmuştur.
4. Dönem (2009-+)	Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik	AB'nin yeni mevzuatına uyumlu "Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" 18 Ağustos 2010 tarihindeki 27676 sayılı yönetmelik 6 Ekim 2011 (28076), 14 Ağustos 2012 (28384) ve 24 Mayıs 2013 (28656) tarihlerinde bazı değişiklikler yapılmıştır.

Kaynak: Engiz ve Özlü,2007; Anonim, 1994; 2002; 2004b; 2005; 2006; 2010b; 2011d;2012b;2013.

Engiz ve Özlü (2007) çalışmalarında, Türkiye'de organik tarım sektörünü üç ayrı dönemde incelemiş olmalarına rağmen; 2009 yılı değişiklikleri ile dönem sayısının şu an için dörde çıkarılması uygundur (Çizelge 4).

Türkiye organik tarım mevzuatı üç kısımda ele alınmıştır: “Organik Tarım Kanunu” adıyla somutlaşan bir yasal zemin ile bu zemin üzerinde uygulamaları tayin eden “Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” başlıklı ikincil mevzuattan oluşmaktadır. Bunun dışında Bakanlık Genelgeleri şeklinde işlerlik kazanan üçüncü düzey organik tarım mevzuatın da uygulaması söz konusudur.

Organik Tarım Kanunu; organik tarımın kuruluş ve kurumsallaşma yapısını belirlerken, Yönetmelik organik tarım uygulamalarının yürütülüş ilkelerini, stratejisini, konuya ve işlere yaklaşım felsefesini belirlemektedir. Üçüncül mevzuat ile bazı uygulama geliştirici düzenlemelerin tesisi gerçekleştirilmektedir.

Organik Tarım Kanunu; aşağıdaki beş ana bölümden oluşturulmuştur.

- Birinci Bölüm: Amaç, Kapsam ve Tanımlar.
- İkinci Bölüm: Komiteler, Yetkilendirilmiş Kuruluşlar ve Müttesebbis.
- Üçüncü Bölüm: Uygulama Esasları.
- Dördüncü Bölüm: Ceza Hükümleri, Cezaların Tahsili ve İtiraz.
- Beşinci Bölüm: Geçici ve Son Hükümler.

Dördüncü dönemde (2009-+) ise daha önce belirtildiği gibi, AB'nin organik tarımla ilgili 2092/91 sayılı mevzuatı 1 Ocak 2009'dan itibaren yürürlükten kalkmış, 834/2007 ve 889/2008 sayılı direktifleri yürürlüğe girmiştir. AB'nin yeni mevzuatına uyumlu “Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” 18 Ağustos 2010 tarihindeki 27676 sayılı Yönetmelik ile gerçekleştirilmiştir (Anonim, 2010c). Bu tarihteki Yönetmelik üzerinde, 6 Ekim 2011 tarihinde 28076 sayılı Yönetmelik ile bazı değişiklikler yapılmıştır (Anonim, 2011d).

Üçüncü dönemde yer alan 2005 yılındaki Yönetmelikte ise 6 kısım, 11 bölüm ve 8 Ek'ten oluşurken; son Yönetmelik (6 Ekim 2011'deki değişiklikler de dikkate alındığında) ise 7 kısım, 12 bölüm ve 14 Ek'ten oluşturulmuş bulunmaktadır.

Organik ürünlerde kullanılacak logo kriterleri; son yönetmeliğe göre organik tarımsal ürün veya madde üreten ve satanlar; ambalajlarında yönetmelikte belirtilen logo örneklerini kullanmak zorundadırlar. Logolarda kullanılacak renkler; yeşil, mavi, siyah ve beyazdır. Bu logoları üzerinde bulundurmamayan ürünlerin, organik olarak iç pazara sunulması, reklam ve tanıtımlarının yapılması veya kısaltmalarıyla patent için başvurulması yasaktır.

Etiketleri kullandırma yetkisi, GTHB (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı)'na aittir. Bu logo, son yönetmelik hükümlerine göre üretime yapılmış ham madde, yarı mamul veya mamul tarımsal organik

üretim maddelerine, yetkilendirilmiş kuruluşça kullanılır. Geçiş süreci ürünlerinde organik ürün logosu kullanılmaz. İç pazara sunulan organik ürünlerde logo dili Türkçe olmalıdır. İthal edilen ürünlerde Türk Organik Ürün Logosu kullanılamaz. Logoların çapı 20 mm'den küçük 40 mm'den büyük olamaz. Verilen renkler dışındaki renkler ve tonlar kullanılamaz.

GTHB, organik tarımla ilgili uyum çalışmalarının yürütülmesi ve yasal mevzuatın uygulanması ile doğrudan sorumlu bakanlıktır. Organik ürünlerin ithalat ve ihracatına ilişkin gerekli düzenlemelerde; GTHB ile Ekonomi Bakanlığı tarafından yapılmaktadır (Madde 51).

Üçüncü kısımda yer alan diğer çeşitli ulusal yasalardan bazıları şöyledir: 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu, 25/2/1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanunu, 29/6/2001 tarihli ve 4703 sayılı Ürünlerle İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun, 11/6/2010 tarihli ve 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu, 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 31/10/2006 tarihli ve 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu ve bu Kanunlara dayalı olarak çıkartılan ilgili mevzuat hükümleri ile 25/4/2002 tarihli ve 24736 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kimyevi Gübre Denetim Yönetmeliği, 18/3/2004 tarihli ve 25406 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Tarımda Kullanılan Kimyevi Gübrelerle Dair Yönetmelik ve 4/6/2010 tarihli ve 27601 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Tarımda Kullanılan Organik, Organomineral Gübreler ve Toprak Düzenleyiciler ile Mikrobiyal, Enzim İçerikli ve Diğer Ürünlerin Üretimi, İthalatı ve Piyasaya Arzına Dair Yönetmelik hükümleri olarak belirtilebilir (Anonim, 2010c; 2011d).

Türkiye'deki mevcut organik tarım mevzuatı daha önce de bahsedildiği üzere, AB mevzuatına uyumlu hale getirilmiştir. Huber ve ark. (2011) araştırmalarında, Türkiye'yi son yönetmeliği tamamen uygulayan ülke sınıfında değerlendirmişlerdir.

SONUÇ

Türkiye'nin AB ülkelerine yaptığı organik tarım ve gıda ürünlerini ihracatını artırabilmesi için, üretimle ilgili teknik konuların yanında, mevzuatını da uyumlu hale getirmesi büyük önem taşımaktadır. Yıllar içinde AB organik tarım mevzuatında önemli değişimler yaşanmıştır. Bu çalışmada, AB organik tarım mevzuatında 1 Ocak 2009'dan itibaren yürürlükten kalkmış olan 2092/91 sayılı mevzuatın yerine, yürürlüğe giren 834/2007, 889/2008 ve 1235/2008 sayılı yönetmeliklere, Türkiye'nin uyumu ile ilgili düzenlemeleri ortaya koymak amaçlanmıştır.

Çalışmada, Türkiye'de organik tarım

mevzuatındaki tarihsel gelişmeler dört ayrı dönemde incelenmiştir. Türkiye organik tarım mevzuatı ise üç kısmında ele alınmıştır. Öncelikle 3 Aralık 2004'de 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu, yasal zemini oluşturmuştur. Kanun daha önce mevzuatta bulunmayan ceza hükümlerini ortaya koymuştur. Belirtilen zemin üzerinde uygulamaları belirten AB'nin yeni mevzuatına uyumlu "Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" 18.08.2010 tarihli ve 27676 sayılı Resmi Gazete'de, Yönetmelik değişikliği de 06.10.2011 tarihli ve 28076 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Üçüncü kısım ise çeşitli Bakanlık genelgeleri ile işlerlik kazanan mevzuattır.

Başta AB'de olmak üzere yapılan değişiklikler ile ulaşılmak istenen ana hedef yönetmeliği basitleştirmektir. Ancak araştırmalara ve incelememize göre, 1991 yılındaki yönetmelik üzerinden devam eden değişiklikler ile karmaşık hale gelen düzenlemeler, son yönetmelikler ile yürürlükten kalkmış olmasına rağmen; başta belirtilen basitlik hedefine ulaştığını söylemek güçtür. Bunun yanında etiketleme ve logo düzenlemeleri ile tüketiciler organik ürünleri daha kolay tanımaktadır.

AB organik tarım mevzuatına uyum adına, Türkiye organik tarımla ilgili mevzuatında yıllar içinde değişikliklere gitmiştir. Bunlardan en önemlileri Tarım Kanunu'nun ardından AB'nin 2092/91 yönetmeliğine uyumlu olan 2005 tarihli yönetmelik ve son olarak AB'nin yürürlükteki 834 ve 889 sayılı regülasyonlarına uyumlu olan 2010'daki yönetmeliktir. Sonuç olarak, Türkiye organik tarım mevzuatı, ülke koşulları da dikkate alınarak AB mevzuatı ile büyük ölçüde uyumlu hale getirilmiştir.

KAYNAKLAR

- Anonim, 2013. Organik Tarımın Esasları ve Uygulamasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete, Tarih: 24.05.2013, Sayı: 28656, Ankara.
- Anonim, 2012b. Organik Tarımın Esasları ve Uygulamasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete, Tarih: 14.08.2012, Sayı: 28384, Ankara.
- Anonim, 2012a. Commission Implementing Regulation (EU) No 126/2012 of 14 February 2012. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32012R0126:EN:NOT>
- Anonim, 2011a. Commission Implementing Regulation (EU) No 1267/2011 of 6th December 2011. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32011R1267:EN:NOT>
- Anonim, 2011b. Commission Implementing Regulation (EU) No 1084/2011 of 27th October 2011. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32011R1084:EN:NOT>
- Anonim, 2011c. Commission Implementing Regulation (EU) No 590/2011 of 20th June 2011. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32011R0590:EN:NOT>
- Anonim, 2011d. Organik Tarımın Esasları ve Uygulamasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete, Tarih: 06.10.2011, Sayı: 28076, Ankara.
- Anonim, 2010a. Commission Implementing Regulation (EU) No 471/2010 of 31st May 2010. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32010R0471:EN:NOT>
- Anonim, 2010b. Organik Tarımın Esasları ve Uygulamasına İlişkin Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete, Tarih: 18.08.2010, Sayı: 27676, Ankara.
- Anonim, 2009. Commission Implementing Regulation (EU) No 537/2009 of 19th June 2009. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009R0537:EN:NOT>
- Anonim, 2008a. Commission Regulation (EC) No 889/2008 of 5th September 2008. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/bLexUriServ.do?uri=CELEX:32008R0889:EN:NOT>
- Anonim, 2008b. Commission Implementing Regulation (EU) No 1235/2008 of 8th December 2008. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008R1235:EN:NOT>
- Anonim, 2007. Council Regulation (Ec) No 834/2007 of 28th June 2007. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007R0834:EN:NOT>
- Anonim, 2006. Organik Tarımın Esasları ve Uygulamasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete, Tarih: 17.10.2006, Sayı: 26322, Ankara.
- Anonim, 2005. Organik Tarımın Esasları ve Uygulamasına İlişkin Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete, Tarih: 10.06.2005, Sayı: 25841, Ankara.
- Anonim, 2004. 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu. T.C. Resmi Gazete, Tarih: 03.12.2004, Sayı: 25659, Ankara.
- Anonim, 2002. Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete, Tarih: 11.07.2002, Sayı: 24812, Ankara.
- Anonim, 1999. Council Regulation (EC) No 1804/1999 of 19 July 1999. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:222:0001:0028:EN:P DF>
- Anonim, 1994. Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Metotlarla Üretilmesine İlişkin Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete, Tarih: 18.12.1994, Sayı: 22145, Ankara.
- Anonim, 1991. Council Regulation (EEC) No 2092/91 of 24 June 1991. http://europa.eu.int/eur-lex/en/consleg/pdf/1991/en_1991R2092_do_001.pdf
- Demiryürek, K. ve M. Bozoğlu, 2007. Türkiye'nin Avrupa Birliği Organik Tarım Politikası'na Uyumu. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 22(3): 316-321.
- Engiz, M. ve R.R. Özlü, 2007. Türkiye'de ve AB'de Organik Tarım Mevzuatının Son Durumu. Organik Tarım Türkiye 1. Kongresi Raporu. Bahçeşehir Üniversitesi. İstanbul.
- Huber ve ark., Standards and Regulations; Willer, H. and L. Klicher, (eds.), 2011. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2011. FiBL-IFOAM Report. IFOAM, Bonn and FiBL, Frick.
- IFOAM, 2009. Definition of Organic Agriculture as approved by the IFOAM General Assembly in Vignola.

I t a l y i n J u n e 2 0 0 8 .

http://www.ifoam.org/growing_organic/definitions/sdhw/pdf/DOA_Turkish.pdfEriřim Tarihi: 10.10.2011.

IFOAM EU Group, 2009. "Assessment of the new organic regulations"

Willer, H. and L. Klicher, (eds.), 2011. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2011. FiBL-IFOAM Report. IFOAM, Bonn and FiBL, Frick

Sorumlu Yazar

Murat EMİR

muratemir@omu.edu.tr

*Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi,
Tarım Ekonomisi Blm, Samsun, TÜRKİYE*

Geliř Tarihi : 28.01.2014

Kabul Tarihi : 26.06.2014

Copyright of Journal of Adnan Menderes University, Agricultural Faculty is the property of Adnan Menderes University and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.